

# РЕЦЕНЗИЯ

|                                    |           |
|------------------------------------|-----------|
| АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ<br>ГР. ПЛОВДИВ |           |
| Вх. № 7096                         | Дело № 52 |
| Получено на 24.10.2023             |           |

относно конкурса за „ПРОФЕСОР” в Аграрен университет – Пловдив, от област на висше образование 3.0 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научната специалност „Икономика и управление (Селско стопанство)“, обявен в ДВ бр. 62 от 21.07.2023 г. с кандидат доц. д-р Димо Атанасов Атанасов

от проф. д-р Цветана Александрова Стоянова, определена съгласно Заповед № РД-16-899/25.09.2023 г. на Ректора на Аграрен университет – Пловдив за член на научното жури

**Рецензент:** Проф. д-р Цветана Александрова Стоянова, УНСС – София, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7 Администрация и управление; 05.02.20 „Социално управление“, назначена за член на научното жури със заповед № РД-16-899/25.09.2023 г. на Ректора на Аграрен университет – Пловдив.

Рецензията е изготвена съобразно Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за прилагането му в Аграрен университет – Пловдив.

## 1. Общи данни за кариерното и тематичното развитие на кандидата

Доц. д-р Димо Атанасов Атанасов е роден на 16.03.1975 г. Висшето си образование завършва през 2000 г. в Аграрен университет – Пловдив, специалност Аграрна икономика. През 2013 г. получава образователната и научна степен доктор по Икономика и управление със защитен дисертационен труд на тема: „Устойчиво развитие на млечното говедовъдство в Пловдивска област“. От 2007 г. е асистент, от 2013 г. е гл. ас., а през 2015 г. е доцент в кат. „Икономика“ на АУ-Пловдив по ПН 3.8 Икономика, научна специалност Икономика и управление. От март 2008 до март 2016 г. е координатор на Програма Еразъм+ за Факултета по икономика. От Юни 2016 г. е избран за декан на факултет „Икономика“. Всички заемани длъжности са законово обосновани със съответните заповеди. Общият преподавателски стаж на доц. д-р Димо Атанасов в Аграрен университет – Пловдив, съгласно служебна бележка с номер ЛС-70/ 26.07.2023 г. е 16 г. и 6 месеца.

## 2. Общо описание на представените материали.

В конкурса за „ПРОФЕСОР” доц. д-р Димо Атанасов Атанасов участва с обща продукция от 25 труда, които не повтарят предоставените за придобиване на ОНС „доктор“ и АД „доцент“. Те са групирани по следния начин:

- Публикации, реферирани и индексирани в SCOPUS, с SJR – 5 броя;
- Публикации, реферирани и индексирани в Web of Science – 14 броя;
- Публикации, реферирани в други бази данни – 5 броя;
- Монография – 1 бр.

Личното участие на доц. д-р Димо Атанасов в посочените 25 труда се илюстрира с факта, че той е самостоятелен автор на монографията, в 10 публикации е първи автор, в 8 е втори, а в останалите 6 - е трети и следващ автор. Това показва отлична способност за работа в екип и добри взаимоотношения с колегите.

За изготвяне на рецензията анализирам тези 24 броя статии и 1 брой –

монография. Следва да се отбележи, че точките по всички показатели надвишават минималния изискуем брой, а по някои групи показатели надвишението е значително. Това е видно и от следната таблица:

| Група от показатели | Съдържание                       | АД "Професор" | Общ брой точки на доц. д-р Димо Атанасов |
|---------------------|----------------------------------|---------------|------------------------------------------|
| А                   | Показател 1                      | 50            | 50                                       |
| Б                   | Показател 2                      | -             | -                                        |
| В                   | Показател 3                      | 100           | 100                                      |
| Г                   | Сума от показателите от 4 до 10  | 200           | 222,76                                   |
| Д                   | Сума от показателите от 11 до 13 | 100           | 675                                      |
| Е                   | Сума от показателите от 14       | 100           | 365                                      |
|                     | <b>Общо точки</b>                | <b>550</b>    | <b>1412,76</b>                           |

### 3. Основни направления в изследователската работа на кандидата. Демонстрирани умения или заложби за ръководене на научни изследвания (ръководство на проекти, привлечено външно финансиране и др.).

Основните направления в изследователската работа на доц. д-р Димо Атанасов са в областта на устойчивото развитие; кръговата биоикономика; съвременните концепции за интелигентен растеж, в синхрон с околната среда; технологичните и управленските иновации и др. Те могат да се открият в трите основни етапа от научно-изследователската му кариера.

**Първият етап** съвпада с разработването на дисертационен труд, в периода 2007 – 2012 г. Научните търсения и публикации гравитират около устойчивото развитие на аграрните системи. Преобладават теоретичните и методологичните проучвания и адаптирането на съществуващите концепции към условията и спецификите на българското селско стопанство.

През **втория етап** се задълбочават изследванията на теоретичните и методологичните концепции за аграрната устойчивост и икономическа жизненост, но фокусът се измества върху техните практико-приложни аспекти. Доразвиват се разбиранията за факторната обусловеност на жизнеността на аграрните системи и се обосновава методика за нейното изследване, анализ и оценка. Приноси има към оптимизирането на производствената структура, размера на стопанствата, техническата и икономическата им ефективност. Тези изследвания и публикации са базата за хабилитирането на д-р Д. Атанасов в ПН 3.8 Икономика през 2015 г.

**Третият етап** обхваща периода от 2016 г. до момента. Натрупаният опит и знанията относно динамиката в производствената, пазарната и институционалната среда, ориентират научните интереси към съвременните предизвикателства пред земеделието, селските райони и обществото. Анализират се потенциалът и възможностите на технологиите, управленските и институционалните иновации, с помощта на които земеделските стопанства, секторите, отраслите и цялата икономика могат да продължат развитието си и да добавят стойност за предприемачите и за обществото по по-зелен и устойчив начин.

Считам, че научната продукция на доц. д-р Димо Атанасов е с много високо научно качество, представена в авторитетни издания и достъпна за широката аудитория. Тематиката на научните изследвания е насочена към конкретни въпроси на науката и практиката и има съвременно научно и приложно значение.

Според представената справка доц. д-р Димо Атанасов е участвал в 10 проекта, от които: 1 национален и 2 международни с образователна насоченост и 1 национален и 4 международни проекта с научна насоченост. В шест от проектите е ръководител или координатор при администрирането и управлението им. Участието в международни проекти е доказателство за авторитета и разпознаваемостта на кандидата и в международен план.

**4. Оценка на педагогическата подготовка и дейност на кандидата. Ролята му за обучението на млади научни кадри.**

Основните дисциплини, по които преподава на специалностите от ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“ са Аграрна икономика, Устойчиво развитие, Еко икономика, Аграрна политика, Стопанска логистика, Икономика на прецизното земеделие, Икономика на животновъдството. Всички тези дисциплини са извеждани и на английски език със студенти по програма Еразъм или други чуждестранни студенти, както и в университети извън България.

През периода 2018 – 2023 г., доц. д-р Димо Атанасов е провел общо 4652,9 учебни часа, приравнени в упражнения.

Научното-преподавателската му дейност се допълва с ръководството на дипломанти и докторанти. До момента той има над 40 успешно завършили дипломанти, както и 8 докторанти. Трима от докторантите са успешно защитили докторските си дисертации, един е отчислен и 4 са действащи.

Доц. д-р Димо Атанасов е разработил и акредитирал една нова бакалавърска програма – „Био икономика“ и една магистърска програма – „Био икономика“. Обучението по тях е стартирало през учебната 2022 – 2023 г. Той участва в разработването и внедряването в портфолиото на Аграрен университет – Пловдив на още една магистърска програма, а именно „Електронна търговия“, по която също започва обучение на студенти от 2022 – 2023 академична година.

Доц. д-р Димо Атанасов е ръководител на два магистърски курса, по които се обучават и вече има успешно дипломирани студенти: „Био икономика“ за ОКС „магистър“ и „European Agriculture and Rural Development“ на английски език. Член е и на редколегията на списание Икономика и управление на селското стопанство и на полското списание „Проблеми на селското стопанство“.

**5. Значимост на получените резултати, доказана с цитирания, публикации в престижни списания, награди, членство в международни и национални научни органи и др.;**

От представената справка, цитиранията на научните трудове на доц. д-р Димо Атанасов са общо 66, от които в издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация - 33, в монографии и колективни томове - 3, в нереферирани списания с научно рецензиране - 30. Това е доказателство, че кандидатът е утвърден учен, разпознаваем не само у нас, а големият брой цитирания са атестат за авторитета му сред академичната общност.

**6. Значимост на приносите за науката и практиката. Мотивиран отговор на въпроса доколко кандидатът има ясно очертан профил на научноизследователската работа**

С най-голямо значение за науката и практиката, считам, че е представеното монографично изследване на тема: „Ролята на иновациите за икономическото развитие на селското стопанство“. То обобщава голяма част от научните резултати на доц. д-р Д. Атанасов, в периода между 2016 г. и 2023 г. и разглежда

тенденциите в икономическите, екологичните и социалните процеси в обществото и в селското стопанство, както и предизвикателствата за устойчивото им развитие, въз основа на които се предлагат иновативни производствени, технологични, управленски и институционални решения. В него могат да се открият следните научни резултати: В **първа глава** са проучени теориите и концепциите за икономически растеж. Направен е критичен преглед на същността и особеностите му в селското стопанство. Анализирани е факторната обусловеност на отрасъла и оценена ролята му за обществото в условията на непрекъснато увеличаване на потребностите от храни и суровини и намаляваща ресурсна база за производството им. Представени са иновациите и новите технологии, като възможност за подобряване работата и ефективността на производствените системи. Оценени са потенциалните възможности на различните типове технологични, управленски и институционални иновации за въздействие върху икономическото развитие на аграрния отрасъл.

Във **втора глава** е изследвана и дефинирана същността на аграрната устойчивост. Синтезирани са основните моменти от Рамкова конвенция на ООН по изменение на климата, Протоколът от Киото, Парижкото споразумение, Европейската стратегия за устойчиво развитие, Европейският „Зелен пакт“. Анализирани са базовите аспекти на политиките за зелена трансформация на европейската икономика, както и на иновационните политики и фондове в България.

В **трета глава** са проучени особеностите и характеристиките на аграрните производствени системи и на селското стопанство като цяло, въз основа на което е обоснована необходимостта от иновации, за поддържане на производствения им капацитет и за редуциране на вредното въздействие върху околната среда. Направен е анализ на иновационните технологии в прецизното земеделие – глобалните навигационни и сателитни системи, технологията за променливи норми на апликация, различните сензори, безпилотните летателни апарати, роботите, софтуера, мониторинга на реколтата, контрола и управлението на трафика и др. Оценени са предизвикателствата при въвеждането на иновациите в селското стопанство. Описани са потенциалните ползи от иновационните технологии в различните сектори и типове стопанства.

В **четвърта глава** въз основа на съществуващите теоретични и методологични концепции за икономически растеж, и на база анализа на вътрешните и външни особености и зависимости на аграрните производствени системи, са адаптирани и представени подходи и инструменти за оценка ефективността на иновациите и новите технологии. Показано е как фермерите или предприемачите могат лесно да анализират ползите и разходите от дадена иновация или нововъведение и да вземат обосновано решение да инвестират или не в нея. Демонстрираните инструменти са практически приложими и позволяват лесна адаптация за целите на различни ползватели.

**Научните приноси в останалите публикации, могат да се групират в следните направления:**

**Теоретични приноси, които са** в посока изясняване, обогатяване и доразвиване на теоретичните постановки и концепции относно икономическите, екологичните, социалните и технологичните особености на аграрните производствени системи и институционалните условия за тяхното развитие. Направен е критичен преглед на голям обем литературни източници, въз основа на което са дефинирани вътрешните и външни фактори, въздействащи върху развитието на земеделието и селските райони. В почти всяка статия се анализират националните и европейски политики и инструменти за въздействие върху

отрасъла, като стремежът е дефинирането на модели за постигане на по-интелигентно и устойчиво развитие.

Анализирани са зависимостите на икономическия растеж от иновациите и е представен потенциалът на новите технологии да осигуряват по-устойчиво и интелигентно социално и икономическо развитие в съответствие с екологичните особености.

В част от публикациите, научните търсения са повлияни от съвременните течения в европейските политики и стратегии за постигане на „зелена“ и „кръгова“ био икономика.

Друг проблем, който е изследван, е волатилността на аграрните производствени системи и възможностите за редуциране на риска. От тази перспектива, приноси има в теоретичното разясняване на различните рискове и представянето на методически инструменти за измерването на тяхната сила и вероятност да се проявят. Предложени са и модерни управленски подходи за превенция и контрол на рисковете в селското стопанство, с оглед постигането на по-голяма сигурност и устойчивост на производствените системи.

**Методологични приноси** могат да се отчетат при опитите за адаптиране на подходи и създаване на инструментариуми за изследване, анализ и оценка на параметрите в работата на аграрните стопанства и интерпретацията на получените резултати. Разработената методика за оценка на риска в селското стопанство, която помага на предприемачите да оценяват факторите, създаващи рискове за техния бизнес, да предприемат проактивни (превантивни) или реактивни действия за минимизиране на опасностите и гарантиране на устойчиво развитие. Създадените и адаптирани методики за анализ и оценка на техническата и икономическата ефективност на различни технологии в селското стопанство. Те са тествани при създаването на ябълкови подложки в маточни насаждения и при въвеждането на иновации и нови технологии в различни земеделски стопанства. Представен е и иновативен технологичен модел, който би могъл да се адаптира за различни култури, в различни условия. В посока трансформацията на производството към принципите на кръговата био икономика, са разработени модели за използване на евтини почвени добавки и дори органични отпадъци в селското стопанство. Тази методика е приложима в широк спектър от аграрни производства. Обобщени са някои от най-важните принципи на кръговата биоикономика и са представени възможности за устойчиво приложение на биомасата в селското стопанство.

Проведено е задълбочено проучване на древните видове пшеница – Лимец и Спелта. Изведени са ползите за консуматорите и важността на генетичните им особености. Анализирани са различни технологии на листно торене с биологични торове и са оценени възможностите за оптимално производство. Използваната методика може да се адаптира и за други култури и други видове торове, което я прави практически удобна за фермерите или изследователите.

**Практико-приложните приноси** се забелязват във възприемането и използването на създадените методики в практиката. Изведените конвенционални и иновативни политики за развитие на земеделието и селските райони в страната, които трябва да се провеждат на всички нива – европейско, национално, регионално и локално. Представен е като основен акцент на тези политики повишаването производителността на ресурсите и понижаване енергоемкостта на стопанствата, чрез инвестиции в иновации и нови технологии, защита интересите на българските производители и консуматори, равномерно развитие на регионите и на аграрните сектори, чрез пълноценно усвояване на европейските фондове, преминаване към производства с висока добавена стойност.

Анализираните модели на управление и ролята на иновативните подходи за създаването и развитието на хармонична работна среда и висока мотивация на персонала. Установените причини за ниската мотивация на работниците в голяма част от агробизнес организациите. Синтезираните добри примери от практиката в концептуален подход за управление, базиран на организационни иновации, подобряване условията на труд, гъвкавост на работните смени и справедливо възнаграждение, както и непрекъснато обучение на персонала за работа със съвременни технологии, машини и оборудване.

Установената връзка и взаимодействие между земеделието и горското стопанство. Анализираното екологично и социално-икономическо значение на горите върху качеството на живота и устойчивото развитие на обществото. Установените негативни ефекти от изсичането на горите и замърсяването на въздуха от горенето на дървесина. Направената съпоставка между моделите на отопление, базирани на различни енергийни ресурси. Оценената ефективност от гледна точка на потребителя и от гледна точка на обществото.

Считам, че приносите са лично дело на кандидата. Те имат съществен теоретичен и приложен ефект за науката и практиката.

#### 7. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки към кандидата. Препоръчвам му да продължи изследванията си и да разшири още повече научните си интереси към важните за обществото проблеми и решения.

#### 8. Лични впечатления и становище на рецензента

Познавам доц. д-р Димо Атанасов от участието ми преди няколко години в акредитационна процедура на ПН „Туризм“ в АУ-Пловдив. С него сме имали възможност да обменяме и идеи на различни научни форуми. Личните ми впечатления от научноизследователската, преподавателската и обществената му дейност са изцяло положителни. Той е сериозен изследовател, ерудитан преподавател и личност с активни позиции както в науката, така и в практиката.

### ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на направения анализ на педагогическата, научната и научно-приложната дейност на кандидата считам, че доц. д-р Димо Атанасов Атанасов напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение. Той чувствително превишава националните изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“. Има ясно изразена и обществена, административна и институционална активност.

Всичко това ми дава основание да оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО** цялостната му дейност.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително, а Факултетният съвет на Факултета по икономика при Аграрен университет – Пловдив да избере доц. д-р Димо Атанасов Атанасов за „ПРОФЕСОР“ по научната специалност „Икономика и управление (Селско стопанство)“

Дата: 24.10.2023

Гр. София

РЕЦЕНЗЕНТ: .....

(проф. д-р Цветана Стоянова)